

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України
29 березня 2012 року № 384

Форма № Н - 3.04

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ФРАНКА

Кафедра Археології та спеціальних галузей історичної науки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан історичного факультету

“ _____ ” _____ 20__ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

АРХЕОЛОГІЯ УКРАЇНИ

напрямок підготовки	(шифр і назва навчальної дисципліни) 0203 Гуманітарні науки
спеціальність	(шифр і назва напрямку підготовки) 032 Історія та археологія; 014 Середня освіта (Історія)
факультет	(назва спеціалізації) Історичний (назва факультету)

Львів – 2019 рік

Робоча програма з «Археологія України» для студентів
(назва навчальної дисципліни)
 за напрямом підготовки 0203 Гуманітарні науки, спеціальністю 032 Історія та археологія; 014 Середня освіта (Історія)

Розробники: кандидат історичних наук, доцент Онищук Ярослав Іванович
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри (предметної комісії)
археології та спеціальних галузей історичної науки

Протокол від “ ____ ” _____ 20__ року № ____

Завідувач кафедри (голова циклової комісії) археології та спеціальних галузей історичної науки

“ ____ ” _____ 20__ року
(підпис) _____ (Білас Н.М.)
(прізвище та ініціали)

Схвалено Вченою радою Історичного факультету

Протокол від “ ____ ” вересня 2019 року № ____

“ ____ ” _____ 2019 року Голова _____ (Качараба С. П.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <u>0203 – гуманітарні науки</u> (шифр і назва) Напрямок підготовки _____ (шифр і назва)	<u>Нормативна</u> (за вибором)	
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): 032 Історія та археологія; 014 Середня освіта (Історія)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		I-й	I-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання <u>немає</u> (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		I-й	I-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 3	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>Бакалавр історії та археології</u>	Лекції	
		32 год.	18 год.
		Практичні, семінарські	
		32 год.	–
		Лабораторні	
		– год.	– год.
		Самостійна робота	
		56 год.	– год.
Індивідуальні завдання: – год.			
Вид контролю: екзамен			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання -

для заочної форми навчання -

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: Використовуючи найновіші здобутки археологічної науки студенти знайомляться з основами теоретичної і практичної археології, спеціальною термінологією, визначеннями, періодизацією сучасними науковими проблемами з вивчення та охорони археологічної спадщини України

Завдання: засвоїти археологічну термінологію, періодизацію, основні методи польового та лабораторного дослідження, особливості розвитку матеріальної і духовної культур давнього населення, типологічні особливості основних категорій рухомих пам'яток.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: історію розвитку археології в Україні, археологічну періодизацію, предмет та об'єкт археології, методи археологічних досліджень, типи археологічних пам'яток, методику археологічного дослідження, основні археологічні культури, зміни характеру матеріальної та духовної культур стародавнього населення від кам'яного віку до періоду Київської Русі, законодавство про охорону культурної та археологічної спадщини.

вміти: опрацювати тематичну літературу, розуміти відмінності в розвитку матеріальної та духовної культур давнього населення України у різні історичні періоди, орієнтуватись у науковій літературі з актуальних проблем археологічної науки, вміти систематизувати інформацію, працювати з науково-методичними посібниками, застосувати отриманні теоретичні знання у проведенні наукового дослідження.

3. Програма навчальної дисципліни

4. ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ВСТУП В АРХЕОЛОГІЮ. КАМ'ЯНИЙ ВІК.

Тема 1. Археологія як історична наука. Історія археології.

Предмет «Археологія» і його значення у вивченні історії України. Місце археології серед інших історичних дисциплін. Мета і завдання археологічної науки. Співвідношення між методами і теорією археологічної науки.

Поняття і методи археологічної науки: археологічні пам'ятки, археологічні культури, локальні групи, хронологічні етапи, етнокультурні спільності. Загальна характеристика стоянок, поселень, селищ, городищ, різних видів поховань, інших категорій пам'яток.

Методи дослідження в археології: стратиграфічний, порівняльно-типологічний, ретроспективний, дендрохронологічний, радіовуглицевий, аерофотозйомки та інші. Структурні рівні вивчення археологічних пам'яток: емпіричний, теоретичний. Зв'язки археології з природничими (біологією, зоологією, антропологією, геологією, фізикою) і гуманітарними (етнографією, нумізматикою, топонімікою) науками.

Головні концепції в археологічній науці (теорії міграціонізму, культурних кругів, дифузійнізму). Концепція автохтонізму у радянській науці 30-50-х років; сучасні зарубіжні напрями. Нові концепції етногенезу українців за даними археології.

Античні історики і філософи про пам'ятки минулого (Гомер, Геродот, Платон, Демокрит, Тит Лукрецій Кар). Періодизація Тита Лукреція Кара.

Перші спроби систематизації пам'яток історії. Археологічні відкриття в Європі у XVIII-XIX ст. Розкопки римських міст Помпей і Геркуланума. Розвиток археологічних знань у Франції, Англії, Данії і Німеччині на початку-другій половині XIX ст. Дослідження давньогрецьких пам'яток культури в Олімпії, Трої та інших гомерівських містах у Греції. Розкопки стоянок стародавнього кам'яного віку у Франції, неолітичних та енеолітичних поселень на швейцарських озерах, ранньобронзових і ранньозалізних пам'яток в Австрії. Виникнення перших археологічних наукових товариств. Найважливіші археологічні відкриття у XIX – першій половині XX ст. у Західній і Південній Азії, Північній Африці.

Набуття археологічних знань в Україні у XIX – на початку XX ст. Найвидатніші археологічні дослідження на території України: розкопки скіфських курганів Лита Могила, Куль-Оба, Чортомлик, Солоха, античних міст Північного Причорномор'я, дослідження на території Києва. Розкопки давньоруських пам'яток у Галичині і Волині. Відкриття і дослідження трипільської культури на території Київщини і Західного Поділля.

Видатні українські археологи рубежу XIX–XX ст.: В.Хвойка, В. Антонович, Д. Яворницький, І. Шараневич, Я. Пастернак та ін. Створення археологічних установ Росії та України. Участь українських учених в археологічних з'їздах 1869-1908 рр. Археологічна наука у Східній Галичині в період Австро-Угорщини і Польщі.

Розробка проблеми археологічної періодизації стародавньої історії. Розвиток археологічної науки в Україні у складі СРСР. Важливі відкриття в Україні: дослідження трипільської культури як ранньої європейської цивілізації, палеолітичних стоянок у Подністров'ї і Закарпатті, скіфських курганів Товста і Гайманова Могили, східнослов'янських і давньоукраїнських селищ, городищ.

Розробка археологічної науки в часи незалежності України. Характеристика підсумкових публікацій з археології України. Місце української археології в археології Європи.

Законодавство про охорону культурної спадщини України.

Джерела і література до вивчення нормативного курсу “Археологія”.

Тема 2. Основні методи наукового вивчення в археології.

Мета і завдання археологічної науки. Співвідношення між методами і теорією археологічної науки.

Поняття і методи археологічної науки: археологічні пам'ятки, археологічні культури, локальні групи, хронологічні етапи, етнокультурні спільності. Загальна характеристика стоянок, поселень, селищ, городищ, різних видів поховань, інших категорій пам'яток.

Методи дослідження в археології: стратиграфічний, порівняльно-типологічний, ретроспективний, дендрохронологічний, радіовуглицевий, аерофотозйомки та інші. Структурні рівні вивчення археологічних пам'яток: емпіричний, теоретичний. Зв'язки археології з природничими (біологією, зоологією, антропологією, геологією, фізикою) та гуманітарними (етнографією, нумізматикою, топонімікою) науками.

Головні концепції в археологічній науці (теорії міграціонізму, культурних кругів, дифузійонізму). Концепція автохтонізму у радянській науці 30-50-х років; сучасні зарубіжні напрями. Нові концепції етногенезу українців за даними археології.

Тема 3. Ранній і середній палеоліт.

Загальна характеристика європейського палеоліту. Сучасні погляди на етапи його розвитку: тричленна і двочленна періодизація палеоліту. Нерівномірність розвитку окремих регіонів, виділення локальних груп (культур).

Характеристика природно-кліматичних умов. Рослинний і тваринний світ.

Ранній палеоліт. Виникнення людини умілої. Час і шляхи заселення території України. Закарпатська група пам'яток типу стоянки Королеве. Знахідки в Луці-Врублівецькій на Середньому Дністрі. Кримські і нижньодніпровські пам'ятки. Фізичний тип викопної людини.

Середній палеоліт. Кримська, дніпровська, закарпатська, дністровсько-подільська група, донецько-приазовська та інші групи пам'яток. Знаряддя праці. Способи добування засобів існування. Умови проживання та особливості жител.

Тема 4. Пізній палеоліт.

Загальна характеристика епохи пізнього палеоліту на території Європи. Кліматичні умови. Фізичний тип кроманьйонської людини. Грімальдійський тип людини. Основні групи пам'яток в Україні. Прикарпатська група стоянок (Молодове, Бабин, Кормань та ін.), волинська група (Городок, Липа та ін.), середньо-дніпровська (Межиріччя, Кирилівська і Фастівська стоянки), деснянська (Мізин), степова (Амвросіївка), кримська групи.

Розвиток крем'яного і кістяного виробництва у пізньому палеоліті. Житлове будівництво. Проблема формування соціальних інститутів. Зародження

мистецтва. Вироби мистецького характеру в Мізині. Формування релігійних уявлень.

Тема. 5. Розвиток матеріальної і духовної культури населення України в епоху середнього та нового кам'яних віків.

Загальна характеристика європейського мезоліту. Природні умови. Загострення кризи привласнюючого господарства. Головні етапи розвитку мезоліту.

Головні області українського мезоліту: Азово-Чорноморська і Полісько-Лісостепова. Розвиток мікролітичної техніки в мезоліті. Особливості господарства мезолітичного населення. Перші ознаки доместикації тварин. Мезолітичні стоянки Криму (Шан-Коба, Фатьма-Коба та ін.) та Північного Причорномор'я (Білолісся, Гребенники та ін.). Мезоліт Середнього Подністров'я (Оселівка та ін.), Північного Прикарпаття і Західної Волині. Свідерська, яніславська і кудлаївська культури.

Вірування і поховальний обряд в мезолітичну епоху. Поховальні пам'ятки Криму, могильники в Дніпровському Надпоріжжі.

Загальна характеристика європейського неоліту. Удосконалення техніки виробництва знарядь з кременю і каменю, їх дальша спеціалізація. Нові явища в економіці: поява примітивного землеробства і скотарства, удосконалення традиційних промислів.

Основні етнічні спільності в неолітичну епоху на території України. Буго-дністровська культура. Проблеми походження. Етапи розвитку. Територія поширення. Матеріальні і духовна культури. Поселення на Базьковому острові, Печерському, Саврані та ін. на Південному Бугу. Особливості матеріальної культури. Проблема історичної долі.

Культура лінійно-стрічкової кераміки. Походження, хронологія і територія поширення культури на території України. Характерні риси матеріальної культури і господарства. Поселення в басейнах Західного Бугу і Стиру. Матеріальні і духовна культури. Історична доля племен культури лінійно-стрічкової кераміки.

Дніпро-донецька культура. Походження, територія поширення, етапи розвитку: ранній, середній і пізній. Основні групи пам'яток на середньому етапі: східнополіська, києво-черкаська, донецька та ін. Поселення Пустинка. Поховальний обряд і могильники. Історична доля племен дніпро-донецької культури.

Сурсько-дніпровська культура. Проблема походження, територія поширення. Особливості топографії поселень. Матеріальна і духовна культури. Розвиток господарства. Історична доля племен сурсько-дніпровської культури.

Культура ямково-гребінцевої кераміки на території України. Територія поширення, походження. Характерні особливості матеріальної культури та господарства. Поселення Городок, Погорілівка.

Неоліт Криму. Стоянки гірського Криму (Ай–Петрі, Таш–Аір та ін.). Поселення степового Криму. Могильник біля с. Долинка.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. МІДНО-БРОНЗОВИЙ ВІК

Тема 6. Загальна характеристика мідного віку.

Коротка характеристика європейського енеоліту. Періодизація мідно-кам'яної доби. Особливості енеолітичного періоду на території України. Характерні риси енеолітичної епохи. Кліматичні умови. Палеометали та їх значення в історії людини. Ступені розвитку палеометалургії в добу енеоліту. Нові досягнення в матеріальній культурі та господарстві. Балканська провінція та її значення в поширенні передових технологій і знань на території України.

Тема 7. Населення лісостепової зони України в епоху мідного віку.

Трипільська культура. Проблема походження. Хронологія. Основні етапи розвитку. Ранній етап. Територія поширення. Основні пам'ятки. Характерні риси матеріальної культури. Житла. Господарство й побут. Духовна культура. Мистецтво.

Середній етап. Територія поширення. Поселення Подністров'я : (Незвисько. Поливанів яр). Поселення Південного Побужжя. Поселення Володимирівка, Майданецьке, Таллянки. Житлобудування. Особливості господарства і матеріальної культури. Духовна культура.

Пізній етап трипільської культури. Локальні групи трипільської культури. Пам'ятки кошиловецького типу на Західному Поділлі. Касперівський тип. Пам'ятки усатівського типу в Північному Причорномор'ї. Лукашівський тип. Пам'ятки софіївського типу. Могильники Середнього Подніпров'я. Пам'ятки городоцького типу у Східній Волині. Пам'ятки типу Хорів на Горині. Пам'ятки типу Листвин у межиріччі Горині і Стиру. Особливості матеріальної культури і побуту в різних районах поширення культури.

Релігійні вірування трипільських племен. Мистецтво і традиції. Історична доля трипільців.

Лендельська культура. Пам'ятки типу Зимного у Західному Побужжі. Поховання біля с. Колоколина. Характерні риси матеріальної культури, господарства й побуту. Прикладне мистецтво. Пам'ятки типу Костянця на Волині. Поселення у Листвині. Характерні риси матеріальної культури, господарства й побуту. Проблема походження та історичної долі лендельських общин на території України.

Культура лійчастого посуду. Походження і територія поширення. Пам'ятки Західного Побужжя. Поселення у Зимному, Таданях, Малих Грибовичах. Характерні особливості матеріальної і духовна культури, господарства і побуту. Релігійні уявлення і мистецтво. Зв'язки населення культур лійчастого посуду і трипільської. Історична доля населення культури лійчастого посуду.

Культура кулястих амфор. Концепції походження культури в Європі та Україні. Територія поширення в Україні. Залишки поселень. Особливості поховальних пам'яток. Характерні риси глиняного посуду та інших предметів побуту. Господарство. Соціальні відносини і духовна культура. Могильники на території Волині і Поділля. Історична доля племен культури кулястих амфор.

Енеолітичні культури Закарпаття. Поселення на Малій Горі біля Мукачева.

Середньостогівська культура. Проблема походження. Територія поширення. Етапи розвитку. Поселення на о. Середній Стіг.

Кемі-обинська культура. Особливості матеріальної культури, господарства і побуту.

Ямна культура. Походження. Територія поширення. Етапи розвитку. Поховальні пам'ятки. Матеріальна культура й господарська діяльність. Соціальні відносини і духовна культура. Локальні варіанти: донецький, приазовсько-кримський, середньодніпровський. Історична доля ямних племен.

Тема 8. Загальна характеристика бронзового віку. Населення лісостепової зони України в епоху бронзи.

Загальна характеристика бронзового віку. Особливості бронзового віку на території України. Значення бронзи в житті людини. Зміни в господарстві, духовній культурі, суспільних відносинах. Основні археологічні культури бронзового віку в Україні.

Ранній період бронзового віку. Культури шнурової кераміки на території України. Підкарпатська культура шнурової кераміки. Проблема походження. Територія поширення. Хронологія. Основні пам'ятки.

Городоцько-здовбицька культура шнурової кераміки на Волині. Головні поселення. Особливості поховальних пам'яток. Характерні риси господарства. Крем'яне виробництво,

Стрижовська культура шнурової кераміки. Проблема походження. Територія. Найважливіші пам'ятки. Особливості матеріальної і духовної культури. Почапська група межановицької культури.

Середньодніпровська культура шнурової кераміки. Проблема походження. Територія. Головні риси пам'яток у Середньому Подніпров'ї. Ґрунтові могильники в Білорусії. Пам'ятки басейну р. Десна.

Катакомбна культурно-історична спільність. Територія поширення. Проблема походження. Головні групи на території України: донецька, харківсько-воронезька, степова придніпровська. Характерні риси матеріальної культури, господарської діяльності та соціального життя. Історична доля племен катакомбної культури.

Ранній бронзовий вік Закарпаття.

Середній період бронзового віку. Загальна етнокультурна ситуація. Зміна у виробництві та економічних зв'язках з сусідніми територіями. Дроблення великих етнокультурних спільностей.

Культура Отомань на Закарпатті. Проблема походження. Головні риси матеріальної і духовної культури.

Комарівська культура в Північному Прикарпатті і Західному Поділлі. Проблема походження. Поселення і поховальні пам'ятки. Характерні риси господарства, матеріальної і духовної культури.

Тшцінецька (східнотшцінецька) культура в Північній Україні. Проблема походження. Характерні риси матеріальної і духовної культури. Пам'ятки на Лівобережжі Дніпра.

Культура багатоваликової кераміки. Пам'ятки лебединського типу.

Зрубна культура. Проблема походження. Територія поширення. Поселення, поховання, скарби. Курганні некрополі. Характерні риси матеріальної культури, господарства й соціального життя.

Пізній період бронзового віку. Загальна характеристика періоду.

Закарпаття в пізньому бронзовому віці. Найважливіші поселення. Скарби.

Культура Ноа в Подністров'ї. Проблема походження. Поселення. Могильник в Островці. Основні риси матеріальної культури, господарства і соціального життя.

Сабатинівська культура у межиріччі Дніпра і Південного Бугу. Походження. Головні риси культури.

Білогрудівська культура у Середньому Подніпров'ї. Важливі пам'ятки. Головні риси культури. Історична доля племен білогрудівської культури.

Бондарихінська і Білозерська культури.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. РАННІЙ ЗАЛІЗНИЙ ВІК ТА ЕПОХА СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Тема 9. Загальна характеристика ранньозалізного вік. Населення лісостепової зони України в гальштатський період.

Загальна характеристика ранньозалізного часу. Зміни в господарстві, духовній культурі, суспільних відносинах. Особливості ранньозалізного віку на території України.

Особливості розвитку населення Українського лісостепу в період передскіфського часу. Чорноліська культура в межиріччі Дніпра й Дністра. Проблема виникнення. Територія поширення і локальні групи. Археологічні пам'ятки. Характеристика матеріальної і духовної культури. Поховальний обряд. Історична доля.

Культура Гава-Голігради в Північному Прикарпатті. Територія поширення. Археологічні пам'ятки. Скарби. Особливості господарства, матеріальної і духовної культури. Поховальний обряд. Історична доля.

Лужицька культура у Західній Волині. Проблема походження. Територія поширення. Тарнобжеська та ульвівська групи. Основні пам'ятки. Головні риси господарства, матеріальної і духовної культури. Історична доля.

Висоцька культура в межиріччі Стиру, Дністра і Сяну. Проблема походження. Територія поширення. Основні пам'ятки. Поселення і могильники. Характерні риси культури. Історична доля населення.

Населення лісостепової зони України та його особливості розвитку у скіфський час.

Людність скіфського часу Правобережної України. Київська, східноподільська, західноподільська і волинська локальні групи. Їх спільні і відмінні риси господарства, матеріальної і духовної культури. Поховальний обряд. Історична доля.

Населення скіфського часу українського Лівобережжя. Ворсклинська, посульська, сіверо-донецька локальні групи. Характеристика господарства, матеріальної і духовної культури. Поховальний обряд. Історична доля.

Населення скіфського часу Північної України: мидоградські, юхнівські племена. Зв'язки з сусідніми областями Білорусі та Росії.

Тема 10. Антична колонізація Північного Причорномор'я.

Грецька колонізація Північного Причорномор'я. Причини колонізації. Географія грецьких колоній. Етапи колонізації. Структура античних міст. Міста Дніпровсько-Бузького лиману: Борисфеніда та Ольвія. Міста Дністровського лиману: Тіра і Ніконій. Поселення на території Кримського півострова. Античне місто Херсонес. Міста Боспорської держави.

Матеріальна культура населення античних міст північного Причорномор'я. Господарство, ремесла, побут, суспільні відносини тощо. Духовна культура. Вірування і поховальний обряд. Сільськогосподарська округа.

Зв'язки античних міст Північного Причорномор'я із скіфами і сарматами. Історична доля античних міст-держав на північному узбережжі Чорного моря.

Тема 11. Кочівники епохи ранньозалізного віку в Українських степах.

Кіммерійці. Письмові відомості грецьких та близькосхідних джерел. Територія поширення. Етапи розвитку. Характерні риси матеріальної і духовної культури, господарства. Соціальні відносини. Поховальний обряд.

Скіфи. Проблема походження. Письмові свідчення про скіфів. Геродот та його «Історія» про скіфів. Археологічні джерела скіфів: кургани, городища, селища. Матеріальна і духовна культура скіфів, господарство, соціальні відносини, релігійні уявлення, поховальний обряд. Скіфське мистецтво. "Звіриний стиль" і його корені. Військова справа у скіфів. Зв'язки з античними містами.

Пам'ятки скіфів-землеробів у пониззі Дніпра. Каменське городище. Пам'ятки скіфів-орачів на Правобережжі України. Пам'ятки скіфів-орачів на Лівобережжі Дніпра. Більське городище. Курганні могильники у басейні Сули та інших лівобережних приток Дніпра.

«Мала Скіфія» в пониззі Дніпра і Криму. Неаполь Скіфський. Селища і городища пізніх скіфів. Їх історична доля.

Загальна характеристика сарматів. Письмові джерела. Етапи розвитку. Племянний склад. Археологічні пам'ятки. Матеріальна і духовна культура, господарство. Військова справа. Суспільні відносини, особливості мистецтва і релігійні уявлення. Поховальний обряд. Історична доля і традиції сарматів у наступних століттях.

Тема 12. Проблема етногенезу слов'ян. Археологічні культури латенського часу.

Загальна характеристика періоду. Особливості розвитку населення лісостепової зони України в пізньолатенський час. Ранні слов'яни. Перші згадки про слов'ян.

Зарубинецька культура. Проблема походження. Територія поширення. Етапи розвитку. Археологічні пам'ятки. Характеристика господарства, матеріальної і духовної культури. Поховальний обряд. Історична доля.

Поєнешти-лукашівська культура в Карпато-Дністровського регіону. Територія поширення. Археологічні пам'ятки. Характеристика матеріальної і духовної культури. Поховальний обряд.

Пшеворська культура. Територія поширення. Пшеворське населення Західної Волині та Верхнього Подністров'я. Етнічний склад. Господарство, матеріальна і духовна культура. Особливості поховального обряду. Історична доля.

Липицька культура. Проблема походження. Етнічний склад. Територія поширення. Археологічні пам'ятки. Господарство, матеріальна і духовна культура. Поховальний обряд. Історична доля населення.

Тема 13. Населення лісостепової зони України в період римського часу.

Загальна характеристика періоду. Провінційно-римські культурні впливи та їхнє значення у розвитку варварського населення другої чверті I тис. н.е.

Зубрицька культура. Проблема походження. Територія поширення. Етнічний склад. Археологічні пам'ятки. Особливості матеріальної і духовної культури. Господарство зубрицького населення. Історична доля.

Вельбарська культура. Територія і основні шляхи поширення на території України. Етнічний склад. «Держава Германаріха» та її значення у формуванні черняхівської культури. Поселення і могильники. Господарство. Характеристика матеріальної і духовної культури. Особливості поховального обряду. Історична доля.

Черняхівська культура. Історія вивчення. Проблема походження. Етнічний склад. Територія поширення. Локальні групи населення лісостепової зони України; межиріччя Дністра, Пруту і Дунаю; Північно-Західного Причорномор'я. Археологічні пам'ятки. Господарство, ремесла та соціальні відносини. Духовна культура. Поховальні пам'ятки. Історична доля.

Культура карпатських курганів. Проблема походження. Територія поширення. Етнічний склад населення. Поселення та могильники. Господарство, матеріальна і духовна культура. Особливості поховального обряду. Історична доля.

Київська культура. Проблема походження. Територія поширення. Археологічні пам'ятки. Характеристика господарства, матеріальної і духовної культури. Особливості поховального обряду. Роль у формуванні ранньосередньовічних слов'янських культур.

Тема 14. Населення лісостепової зони України у третій чверті I тис. н.е.

Загальна характеристика періоду раннього середньовіччя. Писемні свідчення про слов'ян. Слов'янські племена у процесах «Великого переселення народів».

Празька культура. Історія вивчення. Етнічний склад населення. Територія поширення. Топографія поселень. Корчацька група на території Волині. Топографія поселень. Зимнівське городище і його значення. Особливості житлового будівництва. Господарство, матеріальна і духовна культура. Керамічне виробництво. Предмети побуту. Землеробські знаряддя. Поховальні пам'ятки. Питання соціальної історії. Історична доля празьких племен.

Пеньківська культура. Історія вивчення. Територія поширення. Топографія поселень. Кущовий спосіб розміщення поселень. Особливості житлобудування. Поховальні пам'ятки. Глиняний посуд. Знаряддя праці, прикраси. Мартинівський скарб ювелірних виробів. Розвиток залізообробного ремесла. Соціальне життя. Історична доля населення пеньківської культури.

Колочинська культура. Територія поширення. Історія дослідження. Характер поселень. Поховальні пам'ятки. Господарська діяльність. Залізообробне виробництво. Питання етнічної приналежності. Історична доля населення.

Слов'янські археологічні культури напередодні утворення Київської Русі.

Райковецька культура. Історія вивчення. Проблема виникнення. Територія поширення. Археологічні пам'ятки: селища, городища, могильники, святилища. Особливості господарства, матеріальної і духовної культури. Поховальний обряд. Історична доля населення.

Пам'ятки слов'ян на Лівобережній Україні (волинцівська і роменська культури). Історія вивчення. Проблема походження. Пам'ятки волинцівської культури. Новотроїцьке городище. Житла. Господарство, матеріальна і духовна культура. Поховальний обряд. Історична доля.

Роменська культура. Городища. Житла. Могильники. Предмети побуту. Землеробство і тваринництво. Соціальні відносини. Взаємовідносини з Хозарським каганатом. Історична доля.

Тема 15. Населення степової зони України в період раннього середньовіччя.

Загальна характеристика етнокультурної ситуації на півдні України в епоху раннього середньовіччя.

Аварські племена та їх значення в археології України. Характер господарства. Матеріальна і духовна культура. Поховальні пам'ятки. Історична доля.

Салтівсько-маяцька культура і Хозарський каганат. Проблема походження. Етнічний склад населення. Верхньосалтівське городище і могильник.. Маяцьке городище. Інші археологічні пам'ятки. Господарство і суспільні відносини. Характеристика матеріальної і духовної культури. Поховальний обряд. Історична доля населення.

Кочове населення степового Подніпров'я у IX-XIII ст. Печеніги та їхнє значення в археології України. «Чорні клобуки». Археологічні пам'ятки. Суспільні відносини. Господарство, матеріальна і духовна культура. Поховальний обряд. Історична доля.

Половці і їхні відносини з державною Київська Русь. Основні археологічні пам'ятки. Суспільні відносини. Господарство. Матеріальна і духовна культура. Поховальний обряд. Половецькі кам'яна «баби». Історична доля.

Тема 16. Археологія Київської Русі та Галицько-Волинської держави.

Значення археології Київської Русі в історії України. Загальна характеристика періоду. Писемні свідчення. Археологічні матеріали про розвиток матеріальної і духовної культури у східнослов'янських племен. Селища і городища. Топографія пам'яток. Поховальний обряд.

Причини та час виникнення міст у Києво-Руській державі. Шляхи виникнення міст. Міста Подніпров'я. Оборонні укріплення. Ремісничі майстерні. Культові монументальні будівлі. Розвиток економічних зв'язків з Візантією, країнами Сходу та Європи.

Загальна характеристика Галицько-Волинської держави та історичних процесів, що проходили тут у XI-XIII ст.

Міста Підкарпаття: Звенигород, Перемишль, Галич, Василів, Терехівля, Пліснеськ. Селища і городища. Важливі відкриття. Оборонні укріплення. Житлове будівництво. Культові пам'ятки. Розвиток ремесел. Пам'ятки писемності. Львів. Історія виникнення міста. Археологічні дослідження. Оборонні укріплення міста. Львів у XIII-XIV ст.

Міста і городища Волині. Червенські міста. Володимир. Лучеськ. Пересопниця. Белз. Холм. Історія археологічних досліджень.

Значення Галицько-Волинської держави в археології та історії України

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	ср	
Модуль						
Змістовий модуль 1. Вступ в археологію. Кам'яний вік						
Тема 1. Археологія як історична наука. Історія археології.	4	2	–	–	–	2
Тема 2. Основні методи наукового вивчення в археології.	10	2	–	–	–	2
Тема 3. Ранній і середній палеоліт.	8	2	2	–	–	2
Тема 4 Пізній палеоліт.	8	2	2	–	–	2
Тема 5. Розвиток матеріальної і духовної культури населення України в епоху середнього та нового кам'яних віків.	4	2	4			4

Змістовий модуль 2. Мідно-бронзовий вік						
Тема 6. Загальна характеристика мідного віку.	6	2	2	–	–	4
Тема 7. Населення лісостепової зони України в епоху мідного віку.	6	2	2	–	–	2
Тема 8. Загальна характеристика бронзового віку. Населення лісостепової зони України в епоху бронзи.	6	2	4	–	–	4
Змістовий модуль 3. Ранній залізний вік та епоха середньовіччя						
Тема 9. Загальна характеристика ранньозалізного віку. Населення лісостепової зони України в гальштатський період.	6	2	4	–	–	4
Тема 10. Антична колонізація Північного Причорномор'я.	8	2	2	–	–	4
Тема 11. Кочівники епохи ранньозалізного віку в Українських степах.	8	2	–	–	–	4
Тема 12. Проблема етногенезу слов'ян. Археологічні культури латенського часу.	12	2	–	–	–	6
Тема 13. Населення лісостепової зони України в період римського часу.	10	2	4	–	–	4
Тема 14. Населення лісостепової зони України у другій половині I тис. н.е.	10	2	2	–	–	6
Тема 15. Населення степової зони України в період раннього середньовіччя.	6	2	–	–	–	2
Тема 16. Археологія Київської Русі та Галицько-Волинської держави	8	2	4	–	–	4
Всього годин	120	32	32	–	–	56

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Палеоліт України.	4
2.	Тема 2-3. Мезоліт та неоліт на території України	4
3.	Тема 4-5. Енеоліт. Трипільська культура.	4
4.	Тема 6-7. Бронзовий вік на території України.	4
5.	Тема 8-9. Ранньозалізний вік	4
6.	Тема 10. Антична цивілізація Північного Причорномор'я	2
7.	Тема 11-12. Населення римського часу на території України	4
8.	Тема 13. Археологічні культури другої половини I тис н.е.	2
9.	Тема 14-15. Археологія періоду Київської Русі.	4

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Скласти порівняльну історико-археологічну періодизацію у вигляді таблиці з наступними колонками: час (років тому), археологічні періоди, геологічні періоди, антропологічні етапи, типи суспільної організації.	2
2.	Тема 2. Історія археологічної науки.	2
3.	Тема 3. Стародавній кам'яний вік – найдавніша епоха первісного суспільства	2
4.	Тема 4. «Неолітична революція» та її значення в археології України	2
5.	Тема 5. Скласти хронологічну таблицю енеоліту та бронзового віку України з описом розвитку матеріальної та духовної культур	4
6.	Тема 6. Історія дослідження культур енеолітичної доби в Україні	4
7.	Тема 7. Археологічні культури бронзового віку Середнього і Верхнього Подністрів'я	2
8.	Тема 8. Етнокультурна спільність шнурової кераміки: сучасна інтерпретація проблем поширення та розвитку. Нанести на контурну карту України поширення культур шнурової кераміки	4
9.	Тема 9. Історія дослідження землеробських культур передскіфського часу на території України	4
10.	Тема 10. Античні міста Північного Причорномор'я: історія дослідження, господарство, суспільний устрій.	4

	Нанести на контурну карту України найважливіші грецькі міста-поліси	
11.	Тема 11. Кочівники ранньозалізної доби в степовій зоні України: спільні і відмінні риси. Скласти порівняльну таблицю за схемою: хронологія, територія поширення, особливості матеріальної і духовної культури, поховальний обряд.	4
12.	Тема 12. Римський час на території України: особливості етнокультурної та політичної ситуації. Скласти порівняльну таблицю за схемою: хронологія, археологічна культура, етнічний склад, особливості матеріальної і духовної культури, історична доля. Нанести на контурну карту України території поширення археологічних культур римського часу.	6
13.	Тема 13. Історія дослідження слов'янських культур другої половини I тис. н.е. на території України. Скласти порівняльну таблицю за схемою: хронологія, археологічна культура, територія поширення, характерні риси матеріального і духовного розвитку, поховальний обряд, історична доля. Нанести на контурну карту території локалізації слов'янських культур другої пол. I тис. н.е.	4
14.	Слов'янські племена в Київській Русі за літописними та археологічними даними. Територія розселення. Основні племінні центри.	6
	Історія дослідження пам'яток Галицько-Волинської держави. Опишіть основні археологічні пам'ятки цього часу на території Північного Прикарпаття та Західної Волині.	2
	Основні міста Галицько-Волинської держави. Шляхи виникнення. Археологічні дослідження Галича, Звенигорода, Львова, Володимир-Волинського, Пересопниці, Лучеська.	4
	Всього годин	56

9. Індивідуальні завдання

Тестові завдання:

I. АРХЕОЛОГІЯ ЯК ІСТОРИЧНА НАУКА

1. Археологія – це наука, яка:
2. Термін «Археологія» означає:
3. Хто науково обґрунтував поділ історії людства на три періоди – кам'яний, бронзовий і залізний:
4. У поемі "Про природу речей" поділ історії людства на три періоди зробив:
5. Хто з дослідників поділив кам'яний вік на дві епохи: палеоліт і неоліт:

6. Стоянка – це:
7. Поселення – це:
8. Місто – це:
9. Міста виникали на основі:
10. Селища – це:
11. Городища – це:
12. Термін стійбище застосовують для позначення:
13. Культурний шар – це:
14. Стерильний шар – це:
15. Археологічна культура – це група споріднених пам'яток, які:
16. Найдавніші археологічні культури виникли:
17. За допомогою якого методу вивчається розташування культурних шарів на пам'ятці:
18. В результаті археологічної розвідки здійснюються:
19. У результаті розкопок пам'ятки здійснюється:
20. Польовий щоденник – це:
21. Групи споріднених культур утворюють:
22. Археологічна пам'ятка – це:
23. Польовий археологічний звіт – це:
24. Археологічний термін «могильник» означає:
25. Дайте визначення терміну «некрополь»
26. Суть порівняльно-типологічного методу полягає у:
27. В археології порівняльно-типологічний метод було запозичено з:
28. Суть стратиграфічного методу в археології полягає у:
29. Метод стратиграфії запозичено з:
30. Суть дендрохронологічного методу в археології полягає:
31. Суть радіовуглицевого методу в археології полягає у підрахунку:
32. Радіовуглицевий метод заснований на принципі підрахунку кількості:
33. Суть статистичного методу в археології полягає у підрахунку:

II. ПАЛЕОЛІТ

34. Палеолітична епоха датується:
35. Найдавніших людей типу пітекантропів називають:
36. Основи первіснообщинного ладу склалися у:
37. За ашельської доби проживали:
38. У печері Джоу-Коу-Тянь виявлено:
39. Основним заняттям людей раннього палеоліту було:
40. У ранньому палеоліті використовували знаряддя праці з:
41. Яким інструментом можна було наносити сильні удари, робити заруби на дереві, стругати його, викорчовувати коріння:
42. Де було вперше виявлено рештки синантропів:
43. У якому періоді існували синантропи:
44. Ранній палеоліт датується:
45. Коли з'являється неандерталець:
46. Назва «синантроп» означає:

47. На території України поховання неандертальців відомі у:
48. Основним заняттям неандертальців було:
49. Пізній палеоліт тривав:
50. Як називають тип людини, що з'явився близько 40 тис. р. до н. е.:
51. Назва кроманьйонської людини походить від:
52. У пізньому палеоліті домінував наступний тип господарства:
53. Населення пізнього палеоліту займалося:
54. Який матеріал використовували для будівництва житла у пізньому палеоліті

III. МЕЗОЛІТ-НЕОЛІТ

55. Якими хронологічними рамками мезолітична епоха визначається на території України :
56. З початком мезоліту на Земній кулі наступила нова геологічна епоха:
57. Які з вказаних характеристик природи відповідають фауні мезолітичної епохи на території Європи :
58. Однією з характерних рис господарства мезолітичної епохи було:
59. Однією з характерних рис мезолітичної епохи було винайдення :
60. Поширення лука і стріли сприяло :
61. Першою твариною яку приручила людина в мезоліті була:
62. Яка причина кризи мисливського господарства :
63. Для якої історичної епохи характерні поняття «мікроліти» і «макроліти»:
64. Посипання покійників червоною вохрою ототожнювалося із:
65. Вкажіть хронологію нового кам'яного віку:
66. У неоліті людина переходить до:
67. Неолітична революція – це:
68. Скотарство і землеробство виникло з:
69. Важливою рисою неоліту є:
70. Перший посуд мав форму і був:
71. У неоліті у техніці виготовлення появляються нові прийоми:
72. Буго-дністровська культура була поширена на території України:
73. Культура лінійно-стрічкової кераміки поширювалась:
74. Кераміка лінійно-стрічкової культури має орнамент у вигляді:
75. Дніпро-донецька культура займала територію:
76. Дніпро-Донецькі племена займалися в основному:

IV. ЕНЕОЛІТ

77. Назвіть хронологію мідного віку:
78. Термін «енеоліт» означає:
79. З енеолітом пов'язане опанування людиною:
80. В епоху енеоліту знаряддя праці виготовляються з:
81. В період енеоліту в землеробстві домінувало:
82. Однією з найбільш вивчених і яскравих культур епохи енеоліту на території України є:
83. Трипільська культура датується:
84. Трипільська культура була відкрита:

85. Назва трипільської культури походить від:
86. Вкажіть територію поширення трипільської культури:
87. У розвитку трипільської культури виділяють наступні періоди:
88. За способом виготовлення кераміка трипільської культури була:
89. У середньому періоді трипільської культур появляється кераміка:
90. Наявність антропоморфної і зооморфної пластики у трипільців пов'язують:
91. Основою господарства трипільських племен було:
92. Культура лійчастого посуду культура датується:
93. Назва культури лійчастого посуду походить від:
94. Основою господарства населення культура лійчастого посуду було:
95. Вкажіть територію поширення культури кулястих амфор:
96. Назва культури кулястих амфор походить від:

V. БРОНЗОВИЙ ВІК

97. Бронза – це метал, що являє собою сплав:
98. Вкажіть правильну відповідь:
99. З яким періодом пов'язується впровадження патріархального ладу:
100. У бронзовому віці використовувалися знаряддя праці із:
101. Бронзовий вік поділяється на:
102. В епоху бронзового віку на території України відбувається:
103. Подайте хронологію бронзового віку:
104. Де розселилися племена тшинецько-комарівської культури:
105. Тшинецько-комарівська культура відноситься до епохи:
106. Назва тшинецько-комарівської культури походить від населених пунктів:
107. Вкажіть другу назву культур шнурової кераміки:
108. Назва городоцько-здовбицької культури походить від населених пунктів:
109. На території України до числа культур шнурової кераміки належать:
110. Носії культури шнурової кераміки в етнологічному плані належать до:
111. Мідь і бронзу носії середньодніпровської культури отримували, з:

6. РАННЬОЗАЛІЗНИЙ ВІК – АРХЕОЛОГІЧНІ КУЛЬТУРИ ЛІСОСТЕПОВОЇ ЗОНИ

112. На початку I тис. до н.е. стародавнє населення сучасної України почало застосовувати новий метал:
113. Кричне залізо добували із:
114. Домниці – це:
115. У залізному віці в наслідок другого поділу праці ремесло відокремилось від:
116. Хронологія лужицької культури визначається:
117. Основа господарства у племен лужицької культури базувалася на:
118. Сучасні вчені пов'язують лужицьку культуру з:
119. Висоцька культура датується:
120. Назва висоцької культури походить від:
121. Пам'ятки висоцької культури представлені:
122. Основою господарства висоцьких племен було:
123. Територія поширення чорноліської культури знаходилася:

- 124. Пам'ятки чорноліської культури представлені:
- 125. У чорноліських племен переважав поховальний обряд у вигляді:
- 126. Основою господарства чорноліської культури було:

VII. КОЧІВНИКИ СТЕПОВОЇ ЗОНИ В ЕПОХУ РАННЬОГО ЗАЛІЗА

- 127. Раннім залізним віком на території України археологи вважають час:
- 128. Основа господарства скіфів було:
- 129. Хто з античних авторів залишив детальні описи Скіфії:
- 130. Назвіть дослідників скіфських старожитностей:
- 131. Поховання скіфів здійснювалося за обрядом:
- 132. У якому кургані було знайдено унікальну золоту пектораль із сценами скіфського побуту:
- 133. У якому кургані було знайдено золотий гребінь із сценою бою:
- 134. Духовна культура пізніх скіфів Криму увібрала в себе елементи релігії і мистецтва:
- 135. Найдавнішим кочовим населенням степової зони України, згадуваним в найдавніших писемних джерелах, були:
- 136. Хто з найдавніших античних авторів у своїх творах згадував про кіммерійців:
- 137. Кіммерійці були племенами, які за своєю мовою належали:
- 138. Кіммерійці раніше від інших народів Південно-Східної і Центрально Східної Європи, у досить широких масштабах оволоділи технікою виготовлення:
- 139. Серед пам'яток кіммерійців, відомих археологам, переважають:
- 140. За походженням кіммерійці належали до:
- 141. Сармати належали до:
- 142. Кінець сарматського часу в історії Північного Причорномор'я пов'язаний з навалою:
  - а) кіммерійців
- 143. У кургані Соколова могила було поховано:
- 144. Батьківщиною сарматів перед приходом в українські степи були землі:

VIII. АНТИЧНА КОЛОНІЗАЦІЯ ПІВНІЧНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я

- 145. Назвіть причини грецької колонізації Північного Причорномор'я:
- 146. Вихідці з якого малоазійського міста заснували найбільшу кількість колоній на узбережжі Чорного моря:
- 147. Яким часом датується поява перших грецьких поселень на узбережжі Чорного моря:
- 148. Вихідці з Гераклеї Понтійської заснували:
- 149. Яке місто було центром Боспорської держави:
- 150. Що означає термін «хора»:
- 151. Економічною основою античних міст-держав Північного Причорномор'я було:
- 152. Назва м. Ольвія перекладається:
- 153. Що означає термін «теменос»:

IX. РАННІ СЛОВ'ЯНИ (ПЕРША ЧВЕРТЬ I ТИС. Н.Е.)

154. На території України латенський час датується:
155. Епоха пізньоримського часу на території України розпочинається:
156. Автори I – II ст. н.е. називають слов'ян, що жили на території Південно-Східної Європи:
157. Під якими назвами згадуються ранні слов'яни у творі Йордана «Геттіка»:
158. Назвіть археологічні культури першої чверті I тис. н.е.:
159. Пам'ятки липицької культури представлені:
160. На якій території України проживали племена липицької культури:
161. Яким часом визначається хронологія липицької культури:
162. Господарство носіїв липицької культури базувалося на:
163. Знаряддя праці липицької культури виготовлялися:
164. Який вид землеробства використовувало населення липицької культури:
165. Римські монети та деякі імпортовані речі засвідчують економічні та культурні зв'язки липицького населення з:
166. До якого етносу відносилися носії липицької культури:
167. До яких племен відносилися носії липицької культури:
168. На початку II ст. н.е. на території Верхнього Подністрів'я носії липицької, пшеворської і зарубинецької культур формують:
169. Зарубинецька культура була відкрита:
170. Населення зарубинецької культури вело спосіб життя:
171. Пам'ятки зарубинецької культури представлені:
172. Основою господарства зарубинецької культури було:
  - a) скотарство
173. Вкажіть характер поховань зарубинецької культури:
174. Вкажіть хронологію зарубинецької культури
175. Вкажіть основну територію поширення пшеворської культури
176. Пшеворська культура отримала назву від:
177. Могильники якого типу характерні для пшеворської культури:
178. У пшеворській культурі поховання воїнів супроводжували:

X. ЕПОХА ВЕЛИКОГО ПЕРЕСЕЛЕННЯ НАРОДІВ (DR. ЧВЕРТЬ I ТИС. Н.Е.)

179. Хто з римських авторів подав першу згадку про слов'ян-венедів:
180. Якими культурами на території України представлений період пізньоримського часу:
181. З яким населенням пов'язується згадувана в писемних джерелах «держава Германаріха»
182. Хто з готських істориків детально описав історію готів:
183. Культурні впливи якої держави активно проникають на територію України у другій половині I тис. н.е.:
184. Подайте хронологію зубрицької культури:
185. З якими племенами ототожнюють зубрицьку культуру:
186. Назвіть першовідкривача черняхівської культури :
187. Назвіть характерну рису поховального обряду черняхівської культури
188. Дайте етнічне визначення черняхівської культури:
189. Вкажіть хронологію черняхівської культури:

190. Назвіть територію поширення черняхівської культури:
191. Вкажіть територію поширення вельбарської культури
192. Вкажіть етнічну приналежність носіїв вельбарської культури:
193. Носії вельбарської культури появилися на території України:
194. Культура карпатських курганів поширена:
195. Вкажіть хронологію культури карпатських курганів:
196. Культура карпатських курганів отримала свою назву від:
197. Культура карпатських курганів представлена:
198. Поховальні пам'ятки культури карпатських курганів представлені:
199. Вкажіть територію поширення племен київської культури:
200. Більшість дослідників вважає, що київська культура сформувалася на основі:
201. Поховальні пам'ятки київської культури представлені:
202. Яка хронологія пам'яток київської культури:

XI. СХІДНІ СЛОВ'ЯНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА I ТИС. Н.Е.)

203. На основі яких археологічних культур сформувалися слов'янські культури раннього
204. Творцем празько-корчацької культури були:
205. Від чого пішла назва празько-корчацької культури:
206. Яким періодом датується празько-корчацька культура:
207. Ареал поширення празько-корчацької культури:
208. Яке з городищ празько-корчацької культури знаходиться на території України:
209. Знаряддя праці у празько-корчацькій культурі виготовлялося з:
210. Населення празько-корчацької культури займалося:
211. Пам'ятки пеньківської культури локалізовані:
212. Час існування пеньківської культури:
213. Основою господарства у пеньківській культурі було:
214. В основі поховального обряду пеньківської культури було:
215. Населення пеньківської культури відносилось до:
216. Колочинська культура датується:
217. Територія поширення колочинської культури:
218. Назва райковецької культури походить:
219. Яка територія поширення райковецької культури:
220. Хронологія райковецької культури визначається:
221. Для райковецької культури характерні:::
222. Райковецька культура виникла на основі:
223. До якого етносу відносилось населення райковецької культури:

XII. АРХЕОЛОГІЯ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

224. Головним політичним центром Русі виступала місто:
225. Що собою представляло місто у Київській Русі:
226. Назвіть місцезнаходження давнього Галича:
227. Назвіть дослідника, який виявив поховання князя Ярослава Осмомисла біля Успенської церкви в Галичі:

228. Хто з галицьких князів заснував м. Львів:
 229. Яким роком датується перша згадка про м. Львів:
 230. Де знаходилося літописне місто Пліснеськ

Питання для письмової роботи

1. Особливості розвитку господарства кроманьйонської людини.
2. Духовна культура епохи пізнього палеоліту: образотворче мистецтво, музичні інструменти, поховальний обряд.
3. Загальна характеристика неолітичної епохи. «Неолітична революція».
4. Населення буго-дністровської культури.
5. Культура лінійно-стрічкової кераміки на території України.
6. Дніпро-донецька культура
7. Загальна характеристика мідного віку.
8. Трипільська культура та її значення у давній історії України.
9. Населення культури лійчастого посуду на території Західної Волині.
10. Культура кулястих амфор.
11. Загальна характеристика бронзової епохи.
12. Культури шнурової кераміки.
13. Тшцінецько-комарівська культура.
14. Лужицька культура.
15. Загальна характеристика епохи раннього заліза.
16. Антична колонізація Північного Причорномор'я: причини і наслідки.
17. Племена чорноліської культури.
18. Населення фракійського гальштату на території України: культура Гава-Голігради
19. Висоцької культури та її історичне значення.
20. Культурні групи скіфського часу Правобережної України.
21. Населення латенського часу на території України.
22. Загальна характеристика пізньоримського часу на території України.
23. Черняхівська культура та її значення в історії України.
24. Культура карпатських курганів в Українському Прикарпатті.
25. Київська культура.
26. Загальна характеристика населення періоду другої половини I тис. н.е. на території України.
27. Празько-корчацька культура.
28. Пеньківська культура.
29. Особливості матеріального і духовного розвитку населення райковецької культури.
30. Археологія Галицько-Волинської держави: характеристика матеріальної і духовної культури

10. Методи навчання

Оцінювання знань студента ґрунтується на таких критеріях:

Оцінка «відмінно»:

- ✓ студент у повному обсязі володіє програмним матеріалом,

- ✓ вільно і логічно-аргументовано висвітлює проблеми археології України
- ✓ бачить місце питання, яке розглядається, у контексті загальної теорії,
- ✓ при відповіді на питання посилається на рекомендовану програмою курсу додаткову науково-монографічну літературу,

Оцінка «добре»:

- ✓ студент володіє фактичним матеріалом курсу, але допускає окремі неістотні помилки,
- ✓ висновки й узагальнення, які він зробив, не є вичерпними,
- ✓ відсутні посилання на додаткову літературу,

Оцінка «задовільно»:

- ✓ студент в основному володіє фактичним матеріалом курсу, але в окремих аспектах питань припускається істотних помилок,
- ✓ не в змозі самостійно робити чіткі закінчені висновки й узагальнення та пов'язати теоретичні знання з практикою,
- ✓ виклад матеріалу утруднений, неповною мірою використовується категоріальний апарат навчальної дисципліни;

Оцінка «незадовільно»:

- ✓ студент не володіє матеріалом курсу, не орієнтується в його проблематиці,
- ✓ при спробі викладу матеріалу припускається грубих помилок,
- ✓ не може зробити жодних висновків та узагальнень

11. Методи контролю

У процесі вивчення дисципліни «Археологія» використовуються методи поточного, проміжного та підсумкового контролю.

Поточний контроль рівня знань студентів передбачає перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Поточний контроль здійснюється за напрямками:

- ✓ контроль за систематичністю й активністю роботи на семінарських заняттях;
- ✓ контроль за виконанням завдань для самостійного опрацювання поза межами аудиторних занять;
- ✓ контроль за рівнем засвоєння та творчого опрацювання у вигляді індивідуальних завдань.

Проміжний контроль рівня знань студентів здійснюється за результатами підсумкової контрольної роботи зі змістових модулів.

Підсумковий контроль знань студентів здійснюється в кінці семестру у формі письмового іспиту.

При виведенні загальної оцінки студента береться до уваги результати поточного, проміжного та підсумкового контролю.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання знань студента здійснюється за 100-бальною шкалою. Максимальна кількість балів при оцінюванні знань за поточну успішність становить 50 балів, на екзамені – 50 балів.

Поточне тестування та самостійна робота															Підс. тест (екзам.)	Сума	
<i>Змістовий модуль 1</i>															50	100	
T1	T2	T3	T4	T5													
5	5	5	5	5													
<i>Змістовний модуль 2</i>																	
					T6	T7	T8										
					5	5	5										
<i>Змістовний модуль 3</i>																	
								T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15			T16
								5	5	5	5	5	5	5			5

Сумарна оцінка (сума поточних і екзаменаційних балів) виставляється за 100 бальною шкалою (університету, національною та ECTS):

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	Визначення	За національною шкалою	
			Екзаменаційна оцінка, оцінка з диференційованого заліку	Залік
90 – 100	A	<i>Відмінно</i>	<i>Відмінно</i>	Зараховано
81-89	B	<i>Дуже добре</i>	<i>Добре</i>	
71-80	C	<i>Добре</i>		
61-70	D	<i>Задовільно</i>	<i>Задовільно</i>	
51-60	E	<i>Достатньо</i>		

13. Методичне забезпечення

1. Програма курсу і плани семінарських занять з «Археології» (для студентів I курсу історичного факультету). – Львів, 2007.

2. Програма курсу і плани семінарських занять з «Археології» (для студентів I курсу історичного факультету). – Львів, 2015.

3. Екзаменаційні тестові завдання з «Археології» для студентів I курсу історичного факультету. – Львів, 2007.

14. Рекомендована література

Базова

1. Авдусин Д.А. Основы археологии. –Москва, 1989.
2. Авдусин Д.А. Полевая археология СССР. –Москва, 1980.
3. Археологія України. Курс лекцій за редакцією Л.Л. Зілазняка. –Київ, 2005.
4. Бунятян К.П. Давнє населення України. –Київ, 1999.

5. Великая Скифия (курс лекций) /Отв. ред. Мурзин В.Ю., Тощев Г.Н. –Киев–Запорожье, 2002.
6. Винокур І.С., Телегін Д.Я. Археологія України. –Київ, 1994; –Тернопіль 2004.
7. Залізник Л.Л. Нариси стародавньої історії України. –Київ, 1994.
8. Залізник Л.Л. Первісна історія України. –Київ, 1999.
9. Шовкопляс І.Г. Основи археології. –Київ, 1973.
10. Мартынов А.И. Археология СССР. –Москва, 1982.
11. Чмихов М.О., Кравченко Н.М., Черняков І.Т. Археологія та давня історія України. –Київ, 1992.

Допоміжна

1. Археология Прикарпатья, Волыни и Закарпатья (каменный век). –Киев, 1987.
2. Археология Прикарпатья, Волыни и Закарпатья (раннеславянский и древнерусский периоды). –Киев, 1990.
3. Археология Прикарпатья, Волыни и Закарпатья (энеолит, бронза и раннее железо). –Киев, 1990.
4. Археология СССР с древнейших времен до средневековья в 20-ти т.: Энеолит СССР. –Москва, 1982.
5. Археология СССР с древнейших времен до средневековья в 20-ти т.: Палеолит СССР. –Москва, 1984.
6. Археология СССР с древнейших времен до средневековья в 20-ти т.: Мезолит СССР. –Москва, 1989.
7. Археология СССР с древнейших времен до средневековья в 20-ти т.: Степи Европейской части СССР в скифо-сарматское время. –Москва, 1989.
8. Археология Украинской ССР: В 3-х т. –Киев, 1984-1986.
9. Археологія Української РСР: У 3-х т. –Київ, 1971-1975.
10. Давня історія України / Керівник авторського колективу П.П.Толочко: В 3-х т. –Київ, 1997-2000.
11. Населення Прикарпаття і Волині за доби первіснообщинного ладу та в давньоруський час. –Київ, 1976.
12. Словник-довідник з археології /під ред. Гаврилюк Н.О. –Київ, 1996.
13. Стародавнє населення Прикарпаття і Волині (доба первіснообщинного ладу). –Київ, 1974.
14. Артамонов М.И. Киммерийцы и скифы. –Ленинград, 1974.
15. Бандрівський М. Могильник у Петрикові біля Тернополя в контексті поховального обряду висоцької культури. –Львів, 2002.
16. Баран В.Д., Баран Я.В. Історичні витоки українського народу. –Київ, 2005.
17. Баран В.Д. Черняхівська культура (за матеріалами Верхнього Дністра і Західного Бугу). –Київ, 1981.
18. Березанская С.С. Северная Украина в эпоху бронзы. –Киев, 1982.
19. Березанская С.С. Средний период бронзового века в Северной Украине. –Киев, 1972.
20. Березанская С.С., Отрощенко В.В., Чередниченко Н.Н., Шарафутдинова И.Н. Культуры эпохи бронзы на территории Украины. –Киев, 1986.

21. Бибииков С.Н. Древнейший музыкальный комплекс из костей мамонта. – Киев 1981.
22. Блаватский В.Д. Античная археология Северо-Западного Причерноморья. – Москва, 1961.
23. Вакуленко Л. Українські Карпати у пізньоримський час (етнокультурні та соціально-економічні процеси). –Київ, 2010.
24. Даниленко В.Н. Неолит Украины. –Киев, 1969.
25. Даниленко В.Н. Энеолит Украины. –Киев, 1974.
26. Збеневич В.Г. Ранний этап трипольской культуры на Украине. –Киев, 1989.
27. Ильинская В.А., Тереножкин А.И. Скифия VII–IV вв. до н.э. –Киев, 1983.
28. Кадеев В.И. Херсонес Таврический в первых веках нашей эры. –Харьков, 1981.
29. Ковпаненко Г.Т. Сарматское погребение I в. н.э на Южном Буге. –Киев, 1986.
30. Козак Д.Н. Етнокультурна історія Волині (I ст. до н.е. – IV ст. н.е.). –Київ, 1992.
31. Колосовская Ю.К. Рим и мир племён на Дунае I–IV вв. н.э. –Москва, 2000.
32. Крижицкий С.Л. Ольвия. –Киев, 1985.
33. Круц В.А. Позднетрипольские памятники Среднего Поднепровья. – Киев, 1977.
34. Крушельницька Л. Чорноліська культура Середнього Придністров'я. – Львів, 1998.
35. Крушельницька Л.І. Взаємозв'язки населення Прикарпаття і Волині з племенами Східної і Центральної Європи. –Київ, 1985.
36. Крушельницька Л.І. Північне Прикарпаття і Західна Волинь за доби раннього заліза. –Київ, 1976.
37. Мартьянов А.И., Шер Я.Л. Методы археологического исследования. – Москва, 1969.
38. Мозолевський Б. Скіфський степ. –Київ, 1983.
39. Мозолевський Б.М. Товста могила. –Київ, 1979.
40. Монгайт А.Л. Археология Западной Европы. Каменный век. – Москва, 1973.
41. Монгайт А.Л. Археология Западной Европы. Бронзовый и железный века. – Москва, 1974.
42. Пам'ятки гальштатського періоду в межиріччі Вісли, Дністра і Прип'яті. – Київ, 1993.
43. Пастернак Я. Археология Украины. –Торонто, 1961.
44. Свешніков І.К. Історія населення Передкарпаття і Волині в кінці III – на початку II тисячоліття до нашої ери. –Київ, 1974.
45. Телегін Д.Я. Дніпро-донецька культура. –Київ, 1968.
46. Шарафутдинова И.К. Степное Поднепровье в эпоху поздней бронзы. –Киев, 1982.
47. Щапова Ю.Л. Естественно-научные методы в археологии. –Москва, 1988.
48. Щеглов А.Н. Северо-Западный Крым в античную эпоху –Ленинград, 1978.

15. Інформаційні ресурси

1. <http://rzblx1.uni-regensburg.de/ezeit/fl.phtml?bibid=AAAAA&colors=7&lang=en&notation=LD-LG> (Сайт світової археологічної періодики)
2. <http://www.persee.fr/collections?d=102> (спеціалізований сайт періодики з античності та середньовіччя)
3. <http://vgosau.kiev.ua/#> (Спілка археологів України/бібліотека)